

Gabriella Hajdu

Uniwersytet im. Loránda Eötvösa (ELTE) w Budapeszcie
hajdu.gabi08@gmail.com

Maja Wojciechowska

Uniwersytet Gdański
maja.wojciechowska@gmail.com

Transformacja funkcji i tożsamości Biblioteki Metropolitalnej Ervina Szabó – między tradycją naukową a współczesną misją kulturalno-edukacyjną

(The Transformation of the Functions and Identity of the Ervin Szabó Metropolitan Library – Between Scholarly Tradition and a Contemporary Cultural-Educational Mission)

Słowa kluczowe: Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó, Budapeszt, biblioteki węgierskie, Ervin Szabó, Pałac Wenckheima

Abstrakt: Artykuł prezentuje dzieje, architekturę, zbiory oraz współczesne funkcjonowanie Biblioteki Metropolitalnej Ervina Szabó w Budapeszcie – jednej z najważniejszych instytucji bibliotecznych na Węgrzech. Podstawę opracowania stanowi analiza źródeł piśmienniczych, uzupełniona obserwacjami własnymi autorek oraz wywiadami przeprowadzonymi z pracownikami biblioteki. W tekście omówiono rozwój instytucji od momentu jej powołania w 1904 r. do czasów współczesnych, ze szczególnym uwzględnieniem działalności i znaczenia jej patrona – Ervina Szabó, wybitnego przedstawiciela węgierskiego bibliotekarstwa i socjologii. Zaprezentowano również walory architektoniczne neobarokowego Pałacu Wenckheima, będącego siedzibą biblioteki, a także scharakteryzowano najcenniejsze zespoły zbiorów, w tym Kolekcję Budapesztańską oraz Kolekcję Muzyczną. Artykuł analizuje ponadto zakres nowoczesnych usług bibliotecznych, rozwój zasobów cyfrowych, działalność edukacyjną i kulturalną oraz rolę biblioteki jako istotnego centrum społeczno-kulturalnego stolicy. Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó jawi się jako modelowy przykład połączenia dziedzictwa historycznego z nowoczesnymi rozwiązaniami bibliotecznymi, pełniąc kluczową rolę w popularyzacji wiedzy i kultury wśród mieszkańców Budapesztu.

Keywords: Ervin Szabó Metropolitan Library, Budapest, Hungarian libraries, Ervin Szabó, Wenckheim Palace

Abstract: This article presents the history, architecture, collections, and contemporary operation of the Ervin Szabó Metropolitan Library in Budapest—one of the most important library institutions in Hungary. The study is based on an analysis of written sources, supplemented by the authors' own observations and interviews conducted with library staff. The text discusses the development of the institution from its founding in 1904 to the present day, with particular emphasis on the activities and significance of its patron, Ervin Szabó, an outstanding figure in Hungarian librarianship and sociology. The architectural merits of the neo-Baroque Wenckheim Palace, which houses the library, are also pre-

sented, and the most valuable parts of the collections are characterized, including the Budapest Collection and the Music Collection. Furthermore, the article analyzes the scope of modern library services, the development of digital resources, educational and cultural activities, and the role of the library as an important socio-cultural center of the capital. The Ervin Szabó Metropolitan Library emerges as a model example of combining historical heritage with modern library solutions, playing a key role in promoting knowledge and culture among the residents of Budapest.

Zarys historii biblioteki

Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó w Budapeszcie (węg. *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár*) uznawana jest przez wielu za najbardziej imponującą i reprezentacyjną bibliotekę w kraju. Niewątpliwie stanowi mocno rozbudowaną sieć biblioteczną, która obsługuje czytelników na terenie Budapesztu, może się także poszczycić wspaniałą siedzibą. Została założona w 1904 r., ale dopiero w 1931 r. ulokowano ją w pięknym, neobarokowym pałacu Wenckheim, mieszczącym się przy Szabó Ervin tér 1.

W momencie założenia instytucji główny zrób księgozbioru liczył 33 tys. tomów, przejętych z biblioteki Miejskiego Urzędu Statystycznego. Przede wszystkim były to dzieła z obszaru nauk społecznych, a w szczególności: materiały demograficzne, statystyczne, dotyczące administracji i socjologii.

Ervin Szabó, którego imię nosi dzisiaj biblioteka, odegrał ważną rolę w rozwoju krajowej socjologii i był jednym z pierwszych pracowników ksiąznicy, konsekwentnie rozwijając ten odziedziczony materiał książkowy w nowoczesną kolekcję socjologiczną. Pod jego kierownictwem w 1910 r. rozpoczęła się reorganizacja Biblioteki Metropolitarnej, która miała doprowadzić do jej przeobrażenia w bibliotekę publiczną. Plany obejmowały budowę godnego budynku – pałacu bibliotecznego, a także rozwój systemu filii, utworzenie bibliotek dziecięcych i realizację zadań edukacji publicznej. Niestety z powodu wybuchu I wojny światowej plany te zostały zrealizowane tylko częściowo: powstało pięć filii bibliecznych, ale nie udało się wybudować pałacu na potrzeby biblioteki.

W 1925 r. zmodyfikowano regulamin organizacyjny biblioteki, co – wraz ze zmianą zasad gromadzenia zbiorów – doprowadziło do przekształcenia jej w bibliotekę ogólnonaukową, przechowującą i udostępniającą materiały ze wszystkich dziedzin wiedzy. Był to ważny etap w procesie rozwoju instytucji, oznaczający odejście od pierwotnego, wąsko sprofilowanego charakteru socjologiczno-statystycznego. W 1946 r. bibliotece nadano imię jej wieloletniego dyrektora i patrona intelektualnego Ervina Szabó, którego działalność miała kluczowe znaczenie dla ukształtowania jej misji i kierunków rozwoju.

Okres po drugiej wojnie światowej był dla ksiąznicy czasem wyjątkowo owocnym – utworzono bibliotekę objazdową, trzy biblioteki przenośne oraz filię administracyjną. Ponadto w latach pięćdziesiątych powstały aż 23 biblioteki filialne. W 1968 r., z uwagi na dysponowanie największym księgozbiorem socjologicznym w kraju, biblioteka uzyskała status narodowej biblioteki socjologicznej.

Obecnie posiada ona 47 filii bibliotecznych we wszystkich dzielnicach stolicy [4; 9] i działa jako nowoczesna biblioteka publiczna z szeroką ofertą usługową oraz systemem promocji skierowanym do różnych grup odbiorców (zob. il. 1 – logo promujące bibliotekę, fot. 1 i 2 – logo biblioteki zamieszczone na witrynie jednej z filii).

Ilustracja 1. Najnowsze i poprzednie logo biblioteki

Źródło: <https://fszek.hu>.

Fotografie 1 i 2. Filia biblioteczna z nową wersją logo

Źródło: fotografia własna.

Ervin Szabó – twórca nowoczesnej koncepcji bibliotekarstwa publicznego na Węgrzech

Ervin Szabó (fot. 3), uznawany za „ojca” węgierskiego bibliotekarstwa, urodził się w 1877 r. w Slanicy (na terenie dzisiejszej Słowacji), a zmarł przedwcześnie w 1918 r. na gripę hiszpankę w Budapeszcie – mieście, z którym związana była jego działalność zawodowa i w którym mieściła się kierowana przez niego biblioteka. Jego biografia naznaczona była nie tylko intensywną aktywnością naukową i organizacyjną, lecz także poważnymi problemami zdrowotnymi. Już w 1905 r., a więc w młodym wieku, w wyniku gruźlicy stracił jedno oko, co znacząco wpłynęło na jego codzienne funkcjonowanie. Doświadczenie to nie zahamowało jednak jego rozwoju intelektualnego ani zaangażowania w pracę naukową i bibliotekarską, a wręcz uwidoczniło determinację Szabó w konsekwentnym dążeniu do poszerzania wiedzy i realizacji ambitnych projektów zawodowych [9].

Ervin Szabó z pochodzenia był Żydem. Ukończył studia prawnicze na Uniwersytecie w Budapeszcie, a następnie kontynuował kształcenie na Uniwersytecie Wiedeńskim, gdzie pogłębiał wiedzę z zakresu nauk społecznych i prawa. W 1899 r. uzyskał stopień doktora, który stanowił formalne potwierdzenie jego przygotowania naukowego i intelektualnego u progu kariery zawodowej, łączącej działalność bibliotekarską z zaangażowaniem społeczno-politycznym. Pomimo uzyskanej specjalizacji akademickiej nigdy nie praktykował prawa. Za to już w trakcie studiów interesował się ekonomią i bibliografią, choć najwięcej uwagi przykładał do nauk socjologicznych (co potem miało odzwierciedlenie w profilu gromadzenia zbiorów biblioteki, którą kierował). Podobnie jak wielu jemu współczesnych intelektualistów, Ervin Szabó był osobą bardzo wszechstronną. W 1906 r. został wybrany na wiceprezesa Węgierskiego Towarzystwa Nauk Społecznych (węg. *Társadalomtudományi Társaság*). W 1911 r. otrzymał nominację na dyrektora Biblioteki Metropolitarnej, zaś w maju 1946 r. placówce tej zostało nadane jego imię [17, s. 4].

Ervin Szabó związany był z ruchem socjaldemokratycznym, a następnie rewolucyjnym syndykalizmem, który głosił hasła sprawiedliwości społecznej oraz walki proletariatu o swoje prawa. Natomiast podczas I wojny światowej reprezentował ruch antywojenny, stając się jego narodowym liderem. W związku z tym był aktywny na łamach gazet politycznych, przetłumaczył również na język węgierski prace z obszaru socjalizmu czy marksizmu, m.in. dzieła Karola Marksa i Fryderyka Engelsa. W pracy bibliotecznej wzorował się na brytyjskim systemie bibliotek publicznych, który opierał się m.in. na ustawie o bibliotekach publicznych z 1850 r. Dawała ona prawo gminom do tworzenia bezpłatnych bibliotek publicznych, mając na celu zwiększenie zainteresowania niższych klas, a zwłaszcza robotników, edukacją i książką, zamiast rozrywką i „rozpustą”. Biblioteki te miały działać w modelu: duża biblioteka centralna w dużym mieście, filie biblioteczne w mniejszych miastach oraz mobilne usługi biblioteczne na terenach wiejskich [13]. Jak podkreślają Jadwiga Sadowska i Katarzyna Zimoch: „początek XX w. był okresem, w którym nasiliła się walka z analfabetyzmem, w związku z czym zwiększyło się zapotrzebowanie na książki dla wszystkich warstw społecznych, wśród których znaleźli się nie tylko ludzie wykształceni, obeznani z piśmien-

nictwem, ale także mniej doświadczeni, bezradni wobec ogromu zbiorów i trudności dotarcia do odpowiednich lektur. Im wszystkim bibliotekarze mieli zapewnić dostęp do tekstów, a przede wszystkim do wszechstronnej informacji. Wiek XX to okres istotnego rozwoju bibliotek publicznych, realizujących zasadę powszechnej oświaty i czytelnictwa” [15, s. 31].

Ervin Szabó, mając świadomość tych potrzeb, zarysował ambitny plan rozwoju budapesztańskiej biblioteki. W jego zamierzeniach znalazła się m.in. budowa odpowiedniego budynku bibliotecznego, stworzenie scentralizowanego systemu filii, podporządkowanego bibliotece głównej, utworzenie biblioteki dla dzieci oraz realizacja zadań kulturalnych w przestrzeni publicznej. Wszystkich planów niestety nie udało się zrealizować ze względu na wybuch I wojny światowej – nie wybudowano m.in. gmachu biblioteki, ale zorganizowano za to 5 filii bibliecznych oraz stworzono tzw. kolekcję budapesztańską, w ramach której gromadzono odtąd dzieła związane z lokalnym dziedzictwem [6].

Ervin Szabó niewątpliwie jest ważną postacią w historii bibliotekarstwa węgierskiego, wszak przypisuje mu się wprowadzenie na Węgry Uniwersalnej Klasyfikacji Dziesiętnej oraz aktywizację czytelnictwa wielu środowisk (uważał bowiem, że nowoczesnego społeczeństwa nie da się zbudować przy pomocy zakazów i nakazów, lecz poprzez podniesienie umiejętności czytania i pisania), z drugiej strony przez wielu uznawany jest za radykała, który upolityczniał bibliotekę dzięki swojej władzy. Liczne kontrowersje związane z jego osobą doprowadziły w 2010 r. do próby usunięcia jego nazwiska z fasady biblioteki – co ostatecznie nie doszło do skutku [10].

Fotografia 3. Portret Ervina Szabó

Źródło: ILIÁS-NAGY Katalin. *A könyvtár, ahol egyszer egy ló volt a portás* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://wmn.hu/cikk/63537/>.

Siedziba biblioteki

Jak już wcześniej wspomniano, Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó mieści się w Pałacu Wenckheima. Jest to zabytkowy budynek w 8. dzielnicy Budapesztu, w wewnętrznej dzielnicy pałacowej Józsefváros, na placu Szabó Ervin. Obecnie jest to siedziba Centralnej Biblioteki Budapeszteńskiej (w skrócie po węgiersku: FSZEK) [19]. Budynek został wzniesiony w duchu późnego historyzmu węgierskiego, który w tamtym okresie był szczególnie popularny w Budapeszcie (do dnia dzisiejszego turystów zachwyca budynek parlamentu, Bazylika św. Stefana czy Opera Węgierska, powstałe w tym samym nurcie). Pałac Wenckheima to złożone dzieło architektoniczne, które najlepiej można sklasyfikować jako neobarokowe i neorokokowe (zob. fot. 4 i 5).

Fotografie 4 i 5. Główne wejście do biblioteki (1931 r.)

Źródło: <https://www.facebook.com/bpgyujt>.

Pałac został zbudowany przez hrabiego Frigyesa Wenckheima i jego żonę na okazjonalne pobyty rodziny w Peszcie. Rodzina Wenckheim, pochodząca pierwotnie z Turynii, a później będąca jedną z najbogatszych rodzin arystokratycznych w kraju, miała powiązania z Węgrami od XVIII w. W 1748 r. Maria Teresa nadała tytuł szlachecki jednemu z członków rodziny, znanemu jako Wenck, Jánosowi Wenck Keresztowi, który odtąd przyjął nazwisko Wenckheim. W czasach świetności rodzina hrabiowska rozrosła się i uzyskała prawa do majątków ziemskich obejmujących około 100 tys. akrów [2].

Hrabia zlecił zaprojektowanie pałacu saksońskiemu architektowi Artúrowi Meinigowi. Wybudowano go w latach 1886–1889. W 1927 r., po śmierci hrabiego, spadkobiercy sprzedali budynek władzom stolicy. Po czteroletniej renowacji, w 1931 r. otwarto go dla publiczności jako Bibliotekę Budapeszteńską. Okres II wojny światowej i rewolucji w 1956 r., choć trudny, pozwolił na przetrwanie budynku biblioteki z relatywnie niewielkimi stratami. Podczas oblężenia Budapesztu (1944–1945) pałac został uszkodzony w wyniku ostrzału, ale niecałkowicie zniszczony. Straty dotyczyły głównie: zniszczeń konstrukcyjnych i dachowych (odłamków i eksplozji), szyb oraz stolarki, części wyposażenia wewnątrz oraz w niewielkim stopniu księgozbioru bibliotecznego [9; 12]. Trzeba jednak podkreślić, że w porównaniu do wielu innych pałaców i budynków w Budapeszcie, siedziba główna biblioteki nie ucierpiała zbyt mocno, zachowując większość swojej pierwotnej struktury i dekoracje, które można podziwiać do dzisiaj (zob. fot. 6 i 7). Niestety dwie z filii uległy całkowitemu zniszczeniu.

Fotografie 6 i 7. Ozdobna fasada wejściowa i wejście do budynku dzisiaj

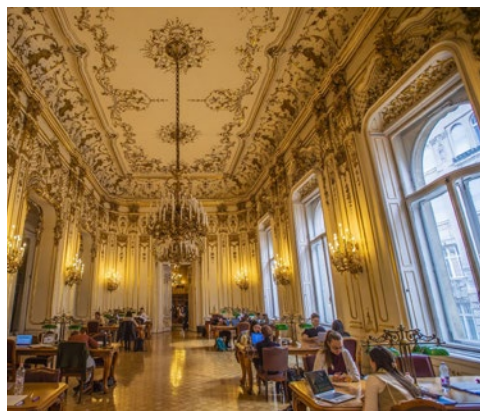
Źródło: BAKÓ Bettina. Egy arisztokrata család emlékei hazánkban: A Wenckheim-rezidenciák nyomában. In *Funzine* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://funzine.hu/2023/10/27/kult/egy-arisztokrata-csalad-emlekei-hazankban-a-wenckheim-rezidenciak-nyomaban/> oraz FÖRDÖS Zsanett. A bálok helyét átvette az olvasás, a 22 karátos aranytápéta viszont maradt – A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár palotája. In *We love Budapest* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://welovebudapest.com/cikk/2022/11/23/latnivalok-es-kultura-a-balok-helyet-atvette-az-olvasas-a-22-karatos-aranytapeta-viszont-maradt-a-fovarosi-szabo-ervin-ko-nyvtar-palotaja/>.

Wraz z rozwojem życia intelektualnego powojennego Budapesztu znaczenie i intensywność użytkowania Biblioteki Centralnej, mieszczącej się w Pałacu Wenckheima, zaczęły systematycznie rosnąć. Jako kluczowy podaje się w tym kontekście rok 1952. W tym czasie większość użytkowników stanowili intelektualiści, przede wszystkim studenci studiujący na uczelniach wyższych. Pomimo faktu, że liczba miejsc w czytelni została zwiększona poprzez wewnętrzne remonty, coraz trudniej było sprostać wymaganiom użytkowników. Rozwiązaniem była przebudowa starych budynków połączona z rozbudową, która miała miejsce w la-

tach 1998–2001 dzięki środkom finansowym pochodzącym ze stolicy i szerokiemu wsparciu rządowemu, zgodnie z planami architekta Pétera Hegedűsa [4]. Oprócz przebudowy i renowacji pierwotnego budynku bibliotekę poszerzono o Pałac Berczików przy ul. Reviczky oraz o nowe skrzydło przy ul. Baross. Dla odwiedzających ponownie została otwarta w 2001 r. jako centralny gmach (biblioteka główna) Biblioteki Metropolitalnej Ervina Szabó [12].

Wśród charakterystycznych elementów architektonicznych pałacu, które przetrwały do dziś, na szczególną uwagę zasługuje żyrandol umieszczony w dawnej, reprezentacyjnej jadalni. Jest to jedyny oryginalny żyrandol w budynku, który zachował swoje pierwotne usytuowanie. Obiekt ten wyróżnia się również największą masą oraz najwyższą wartością spośród zachowanych egzemplarzy tego typu. Jego ciężar wynosi 1700 kilogramów, co spowodowało, że podczas remontu wymagał zastosowania wzmocnienia konstrukcyjnego w postaci dwóch stalowych belek. W trakcie prac konserwatorskich, prowadzonych w latach 1998–2001, obejmujących zarówno wnętrze pomieszczenia, jak i sam żyrandol, proces demontażu trwał trzy miesiące, natomiast ponowny montaż sześć miesięcy, co pokazuje skalę przedsięwzięcia oraz starania, by zachować jak najwięcej oryginalnych elementów wyposażenia [9]. Na fotografiach 8 i 9 pokazano bogato zdobioną dawną salę recepcyjną oraz salę balową. Jak widać, pałac został zbudowany w stylu neobarokowym, przeplatany elementami neorenesansu. Pojawiają się w nim rokoko i biedermeier. Cechą charakterystyczną budynku są kute kraty, bramy i kandelabry, które zostały wykonane przez Gyulę Jungfera, wybitnego przedstawiciela sztuki kutego żelaza w Peszcie. Kute żelazne bramy dzisiejszego ozdobnego wejścia biblioteki (fot. 10) zostały ukończone w 1897 r. [12].

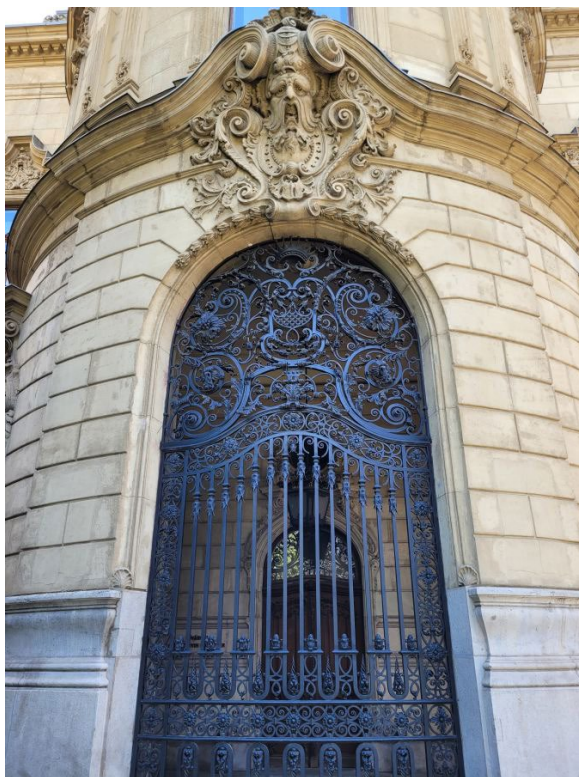
Fotografie 8 i 9. Dawna sala recepcyjna i wielka sala balowa

Źródło: A tudás otthona: Budapest egyik legszebb könyvtárában jártunk. In *Lakáskultúra magazyn* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.lakaskultura.hu/hirek/tudas-otthona-budapest-egyik-legszebb-konyvtar-aban-jartunk/> oraz FÖRDŐS Zsanett. A bálók helyét átvette az olvasás, a 22 karátos aranytapéta viszont maradt – A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár palotája. In *We love Budapest* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://welovebudapest.com/cikk/2022/11/23/latnivalok-es-kultura-a-balok-helyet-a-tvette-az-olasas-a-22-karatos-aranytapa-ta-viszont-maradt-a-fovarosi-szabo-ervin-ko-nyvtar-palotaja/>.

W uznaniu piękna budynku w 2003 r. organizacja International Real Estate Federation przyznała Bibliotece Metropolitalnej Ervina Szabó nagrodę World Prix d'Excellence Award w kategorii instytucji sektora publicznego [11].

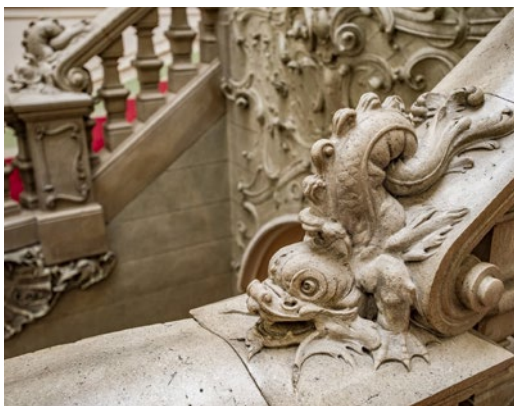
Fotografia 10. Kuta brama wejściowa – charakterystyczna cecha Biblioteki Metropolitalnej

Źródło: Kastelyokvarak, Wenckheim-palota (Budapest). In *A múlt emlékei* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://amultemlekei.hu/wenckheim-palota-budapest/>.

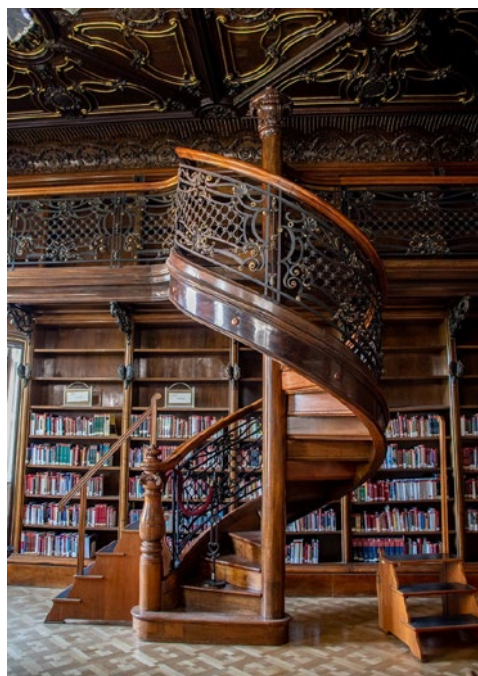
Końcowym rezultatem remontu był imponujący, bogato zdobiony, światowej klasy budynek biblioteczny z różnorodnymi usługami (zob. fot. 11 i 12). Zabytkowe pomieszczenia zaadaptowano do nowych funkcji (zob. fot. 13 i 14), a w kompleksie budynków znalazła się również Biblioteka Dziecięca Sárkányos (Smocza Biblioteka), której projektantem wnętrz został Csaba Jakab, pochodzenia transylwańskiego [4] (zob. fot. 15 i 16).

Fotografie 11 i 12. Kariatydy w kształcie brodatych krasnoludków górskich w holu pałacu oraz balustrada z dekoracją smoka

Źródło: FÖRDÖS Zsanett. A bálók helyét átvette az olvasás, a 22 karátos aranytápetá viszont maradt – A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár palotája. In *We love Budapest* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://welovebudapest.com/cikk/2022/11/23/latnivalok-es-kultura-a-balok-helyet-a-tvet-az-olvasas-a-22-karatos-aranytapeta-viszont-maradt-a-fovarosi-szabo-ervin-ko-nyvtar-palotaja/>.

Fotografie 13 i 14. Dawna palarnia i jadalnia zaadaptowane na miejsca do pracy

Źródło: *Séta a Wenckheim-palotában* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://jozsefvarosuj-sag.hu/seta-a-wenckheim-palotaban/>.

Fotografie 15 i 16. Duże kule inspirowane historią Małego Księcia oraz ceramiczny smok Jánosa Pusztai na dziedzińcu biblioteki

Źródło: <https://habosvilla.blog.hu/>.

Księgozbiór

Biblioteka Ervina Szabó, wraz ze swoimi 48 filiami rozmieszczonymi w 23 dzielnicach, jest największą siecią biblioteczną na Węgrzech i jedną z największych w Europie. Cała sieć FSZEK przechowuje ponad 3 miliony różnych dokumentów, w tym rzadkie cymelia. Najstarszą księgą w zbiorze jest kronika świata Hartmanna Schedla z 1493 r., zawierająca pierwszy autentyczny opis Budy [9]. Jak już wspomniano, początkowy księgozbiór liczył 33 tys. woluminów, które zostały przekazane przez Józsefa Kőrösy'ego (renomowanego statystyka i członka Węgierskiej Akademii Nauk) z biblioteki Metropolitarnego Urzędu Statystycznego – dlatego też zasób ten był mocno sprofilowany w kierunku nauk społecznych, a zwłaszcza socjologii, demografii, statystyki i administracji. Miało to wpływ na charakter biblioteki w początkowym okresie funkcjonowania, ponadto jeszcze przez pewien czas kontynuowano podobny profil gromadzenia zbiorów, dopiero w późniejszych latach zmieniając go na profil ogólnoakademicki i włączając w plan zakupów książki także z innych dyscyplin (do zasadniczego przeorganizowania księgozbioru doszło w 1925 r.). Warto także wspomnieć, że od 1968 r. biblioteka klasyfikowana jest jako krajowa specjalistyczna biblioteka socjologiczna. Placówka ta posiada bowiem największą kolekcję literatury socjologicznej na Węgrzech, ma zasięg ogólnokrajowy, jeśli chodzi o specjalistyczne usługi biblioteczne, a także prowadzi systematyczną eksplorację literatury krajowej z obszaru socjologii.

Aktualnie biblioteka posiada szereg wyspecjalizowanych i cennych kolekcji. Jedną z najważniejszych jest założona w 1914 r. Kolekcja Budapesztańska, licząca ponad 100 tys. woluminów. Jak można przeczytać w dokumentach instytucji: kolekcja ma ilustrować hi-

historię miasta, administracji miejskiej i urbanistyki, poprzez gromadzenie i przechowywanie publikacji drukowanych i innych reprodukowanych dokumentów, które zawierają dane lub wyobrażenia na temat życia mieszkańców Budapesztu oraz zmian w środowisku naturalnym i budowlanym miasta. Bodźcem do jej rozwoju była praktyka zagranicznych miejskich bibliotek publicznych, które na początku XX w. uchodziły za wzór i które starały się również dostarczać swoim zwiedzającym wiedzy o tematyce lokalnej, ściśle związanej z życiem codziennym [5; 7]. W tym celu Biblioteka Ervina Szabó:

- prowadzi bazy danych;
- publikuje wydawnictwa oraz tworzy i rozpowszechnia dokumenty cyfrowe;
- udziela informacji zainteresowanym;
- współpracuje z innymi bibliotekami publicznymi, wydawcami i redakcjami;
- utrzymuje kontakty z lokalnymi grupami historycznymi, lokalnymi organizacjami społecznymi oraz organami samorządowymi;
- organizuje wystawy i inne wydarzenia kulturalne o tematyce związanej z Budapesztem, a także prowadzi prezentacje dla uczniów szkół średnich i studentów [7].

W kolekcji znajdują się m.in. starodruki od XV do XVII w., książki z XIX i XX w., publikacje współczesne, a także czasopisma, mapy, plakaty, nuty i fotografie. Zbiory pochodzą z zakupu antykwarycznego, darowizn z prywatnych kolekcji oraz zakupu nowo publikowanych tytułów, traktujących o Budapeszcie. Struktura kolekcji prezentuje się następująco:

- 100 tys. książek, czasopism oraz rękopisów;
- 250 tys. fotografii oraz innych ilustracji dotyczących historii miasta w ramach galerii zdjęć;
- 400 tys. plakatów i małych druków w ramach kolekcji druków ulotnych;
- 1500 publikacji kartograficznych – map, planów, rzutów kondygnacji w ramach biblioteki map;
- 9,3 tys. jednostek w ramach kolekcji cymeliów, m.in. XV-wiecznych wydań dotyczących zmagania osmańskich oraz walk o odzyskanie Budy i Węgier, a także dzienników podróży z okresu od XVII do XIX w., które dają wieloaspektowy obraz warunków panujących w Peszcie i Budzie w tamtym czasie;
- bazy bibliograficzne, katalogi specjalne i bibliografie [7].

W kolekcji znajdują się przede wszystkim źródła i opracowania w języku węgierskim, ale także w językach obcych, jeśli są niezbędne do badań nad przeszłością Budapesztu i jego poprzednikami. Wyszczególnić można zwłaszcza prace historyczne związane z pierwszym osadnictwem, architektoniczne, urbanistyczne, socjologiczne i statystyczne. W kolekcji znajdują się również takie dokumenty, jak spisy abonentów, rejestry nieruchomości, książki telefoniczne, opisy miasta, przewodniki, mapy i plany, gazety, kalendarze, wycinki prasowe dotyczące stolicy i powiatu, dokumenty instytucji i organizacji, sprawozdania, biuletyny stowarzyszeń, materiały administracji miejskiej, protokoły, instrukcje, przepisy, a także dzieła literackie związane z Budapesztem lub niektórymi jego częściami [5].

Drugą ważną kolekcją jest Kolekcja Muzyczna, która powstała w 1964 r. W jej ramach udostępniane są książki muzyczne, nuty i multimedia (płyty CD, DVD, płyty winylowe etc.), gromadzone bez ograniczeń czasowych, przestrzennych i gatunkowych. Oprócz publi-

kacji z obszaru muzyki klasycznej kolekcja obejmuje również znaczną liczbę dokumentów na temat jazzu, bluesa, muzyki folkowej, muzyki pop, muzyki filmowej, musicali, operetek i muzyki świata. Celem sekcji jest upowszechnianie muzyki, edukacja i badania nad muzyką, a także zapewnienie przestrzeni do realizacji wydarzeń kulturalno-społecznych. Zdigitalizowane nuty, czasopisma dotyczące muzyki i tańca oraz zbiory linków do różnych treści cyfrowych (podcasty, bazy danych) są dostępne online dla każdego, stanowiąc bogate źródło informacji dla zainteresowanych i badaczy. Strona Kolekcji Muzycznej na Facebooku codziennie udostępnia prace różnych autorów, zwykle w oparciu o rocznice. Informuje ponadto o ważnych wydarzeniach kulturalnych.

Kolekcja Muzyczna Biblioteki Metropolitalnej jest największą publiczną kolekcją muzyczną na Węgrzech. Jej zbiory liczą ponad 30 tys. książek, ponad 55 tys. nut, blisko 30 tys. nagrań i półtora tysiąca płyt DVD, w związku z czym często odwiedzają ją studenci, pedagodzy i kompozytorzy Akademii Lisztowskiej. Ponadto biblioteka otworzyła dla publiczności Salon Őtlarsirta, gdzie odbywają się koncerty, spektakle i spotkania pisarzy z czytelnikami [18].

W ciągu ostatniego półwiecza Biblioteka Metropolitalna stworzyła bogaty wachlarz usług informacyjnych, przygotowując m.in. różnego typu opracowania analityczne i bibliografie zalecające. Wśród cennych publikacji znajduje się siedmiotomowa *Budapest Historical Bibliography*, której kontynuacja jest obecnie tworzona w wersji elektronicznej. Ponadto w 1964 r. uruchomiono analityczny katalog czasopism literackich i książek naukowych, który również jest teraz dostępny online [4].

Kolekcja biblioteki jest stale poszerzana i aktualizowana. Co roku na półki trafia około 70 tys. nowych książek. Na bieżąco trwa również selekcja i utylizacja zniszczonych pozycji. Tomy usunięte z księgozbioru, pozostające w dobrym stanie, są oferowane innym bibliotekom w formie darowizny lub też czytelnikom za symboliczną kwotę [9].

Dzięki usługom online użytkownicy mogą poszukiwać niezbędnych informacji i dokumentów, nie wychodząc z domu. Na stronie internetowej biblioteki posadowiona jest bowiem wyszukiwarka EBSCO Discovery Service (EDS). Ponadto w formie cyfrowej dostępnych jest też wiele dokumentów ze zbiorów biblioteki. Niektóre można przeglądać zdalnie, do innych dostęp możliwy jest wyłącznie lokalnie w bibliotece, na komputerach w czytelni.

Wśród dokumentów cyfrowych wchodzących w skład budapesztańskiej kolekcji znajdują się m.in.: zbiór węgierskich plakatów z czasów I wojny światowej, archiwa adresów i danych z początku XVIII w., bazy danych zawierające zdjęcia, obrazy i grafiki, jak np. fotografie i odbitki z 1956 r., zdjęcia nagrobków na stołecznych cmentarzach, a także pocztówki, grafiki, ryciny, mapy itp.

Warto nadmienić jeszcze, że Biblioteka Metropolitalna wydawała w latach 1910–1941 *Literaturę bieżących problemów*. Była to seria tematyczna, w ramach której poruszano tematy dotyczące ówczesnych problemów społeczno-ekonomicznych Węgier, jak np. wzrost kosztów, bezrobocie, godziny pracy.

Obecnie czytelnikom zainteresowanym specjalistycznymi opracowaniami oferowana jest systematycznie rosnąca liczba e-booków w językach węgierskim i angielskim. Większość z tych

zasobów udostępniana jest w trybie zdalnym, natomiast z pozostałych można korzystać na miejscu w dowolnej bibliotece filialnej po okazaniu karty biblioteczej. Zdalny dostęp realizowany jest za pośrednictwem usługi proxy, co wymaga wprowadzenia odpowiednich zmian w ustawieniach przeglądarki internetowej; w odpowiedzi na te potrzeby instytucja opracowała szczegółowy poradnik umożliwiający samodzielną konfigurację komputera osobistego [4].

Zbiory Biblioteki Ervina Szabó, obejmujące zarówno unikatowe cymelia, jak i systematycznie uzupełniane kolekcje współczesne, stanowią jedno z najważniejszych zapleczy źródłowych do badań nad historią, kulturą i życiem społecznym Budapesztu. Ich różnorodność formalna i tematyczna, połączona z konsekwentną digitalizacją i udostępnianiem online, podkreśla trwałą wartość zasobu oraz jego znaczenie dla użytkowników o zróżnicowanych potrzebach badawczych.

Struktura usług i bieżąca działalność biblioteki

Struktura usług Biblioteki Metropolitalnej Ervina Szabó reprezentuje model nowoczesnej instytucji publicznej, łączącej tradycyjną funkcję udostępniania zbiorów z rozwiniętą ofertą usług informacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych. W dalszej części artykułu przedstawiony zostanie opis aktualnych rozwiązań organizacyjnych oraz praktyki obsługi użytkowników, którzy stanowią fundament bieżącego funkcjonowania biblioteki.

Zacząć należy od tego, że podstawowe narzędzie komunikacji biblioteki z użytkownikami stanowi strona internetowa, która zawiera aktualne informacje dotyczące programów, usług oraz zasad udostępniania zbiorów. Interfejs umożliwia przełączenie języka na angielski oraz uruchomienie trybu uproszczonego dostępu dla osób niedowidzących, zaś przejrzysta struktura serwisu, oparta na piktogramach i intuicyjnej nawigacji, sprzyja efektywnemu korzystaniu z zasobów informacyjnych biblioteki.

Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó jako instytucja publiczna udostępnia swoje zasoby wszystkim osobom spełniającym wymogi regulaminu. Korzystanie z usług możliwe jest w ramach trzech form dostępu: bez konieczności członkostwa, na podstawie biletu jednodniowego lub po okazaniu karty biblioteczej, która zapewnia pełny dostęp do oferty stacjonarnej i cyfrowej. Do usług bezpłatnych zalicza się przede wszystkim korzystanie na miejscu z wyznaczonych części zbiorów, uczestnictwo w zajęciach edukacyjnych organizowanych dla grup szkolnych, dostęp do podstawowych usług informacyjnych i wybranych form kształcenia ustawicznego, a także wizyty studyjne o charakterze zawodowym. Użytkownicy mogą również wykonywać zdjęcia dokumentów własnym urządzeniem mobilnym oraz korzystać z bezpłatnego dostępu do sieci Wi-Fi

Bilet jednodniowy zapewnia dostęp do podstawowego zakresu usług, w tym do stnowisk komputerowych, subskrybowanych baz danych dostępnych lokalnie oraz dokumentów audiowizualnych odtwarzanych na sprzęcie bibliotecznym. Rejestracja online umożliwia ponadto zdalne korzystanie z części baz danych oraz z systemu wypożyczeń e-booków opartego na platformie CloudLibrary.

Karta biblioteczna rozszerza zakres dostępnych usług o możliwość wypożyczania dokumentów drukowanych oraz wybranych materiałów audiowizualnych, korzystania z subskrybowanych baz danych zarówno stacjonarnie, jak i zdalnie (zgodnie z warunkami licencyjnymi), a także o dostęp do rozwiniętych usług wspomagających procesy wypożyczeń, takich jak powiadomienia e-mail, przedłużenia czy płatności online. Użytkownicy mogą również korzystać z samoobsługowych kiosków umożliwiających odbiór i zwrot zamówionych dokumentów oraz wypożyczać urządzenia do odtwarzania dźwięku (jak np. odtwarzacze CD i magnetofony kasetowe), przeznaczone dla osób z poważnymi niepełnosprawnościami. Biblioteka świadczy ponadto usługę dostarczania dokumentów do domu użytkownikom, którzy z przyczyn zdrowotnych nie mogą odwiedzać placówki. Członkostwo można wykupić na 1 dzień, 3, 6 lub 12 miesięcy, przy czym dostęp do pełnej sieci bibliotecznej zapewniają abonamenty półroczne i roczne.

System opłat przewiduje liczne zwolnienia i ulgi. Z opłat rejestracyjnych zwolnione są m.in. osoby poniżej 25. roku życia, seniorzy po ukończeniu 70 lat, pracownicy bibliotek, muzeów i archiwów, emeryci węgierskiego systemu ubezpieczeń społecznych oraz osoby z niepełnosprawnościami (niewidomi, niedowidzący, głusi, osoby o ograniczonej sprawności ruchowej, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, autystycy), co należy potwierdzić odpowiednią dokumentacją. Zniżki w wysokości 50% przysługują między innymi obywatelom Węgier i Unii Europejskiej, studentom posiadającym międzynarodową legitymację, emerytom przed 70. rokiem życia oraz osobom pobierającym świadczenia opiekuńcze lub pomoc socjalną (otrzymującym regularną pomoc społeczną od samorządu lokalnego, otrzymującym zasiłek na opiekę nad dzieckiem lub nad niemowlęciem lub też osobom cierpiącym na choroby objęte zakresem Dekretu Rządowego, legitymującym się stosownym zaświadczeniem od lekarza prowadzącego). Rejestracja osób niepełnoletnich wymaga poręczenia prawnego opiekuna.

Wypożyczanie dokumentów możliwe jest wyłącznie na podstawie ważnej karty bibliotecznej. Jednocześnie można wypożyczyć do 18 pozycji, przy czym standardowy okres wypożyczenia wynosi 4 tygodnie i może być dwukrotnie przedłużony. Bestsellerowe tytuły udostępniane są na 2 tygodnie bez możliwości prolongaty. Za nieterminowy zwrot naliczane są opłaty, a po 18 dniach od upływu terminu wypożyczenia wysyłane jest płatne powiadomienie listowne. Biblioteka okazjonalnie organizuje akcje, umożliwiające zwrot dokumentów bez naliczania kar, jak miało to miejsce w 2021 r. z okazji 120-lecia instytucji [9].

Do usług płatnych należą krajowe i międzynarodowe wypożyczenia międzybiblioteczne realizowane w ramach systemu ODR (Krajowy System Dostarczania Dokumentów) oraz usługi reprograficzne, takie jak skanowanie, drukowanie, kserowanie czy laminowanie, dostępne w wybranych filiach. Biblioteka oferuje również zakup rocznych kart prezentowych uprawniających do korzystania z usług pełnopłatnych.

W okresie letnim część filii funkcjonuje w ograniczonym zakresie. W 2025 r. główny gmach biblioteki był zamknięty od 1 lipca do 3 sierpnia, przy czym umożliwiono zwrot wypożyczonych oraz odbiór zarezerwowanych dokumentów.

Fotografie 17 i 18. Dzisiaj recepcja, dawniej wjeżdżały tu powozy konne

Źródło: PESTI Monika. Egy magyar nábob lányának palotája. In *Lechner Tudásközpont* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://lechnerkozpont.hu/node/319>.

Fotografie 19 i 20. Nowoczesna część biblioteki i jej wewnętrzny dziedziniec

Źródło: ILIÁS-NAGY Katalin. *A könyvtár, ahol egyszer egy ló volt a portás* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://wmn.hu/cikk/63537/>.

Biblioteka stanowi także przestrzeń wykorzystywaną do działań komercyjnych i artystycznych – jej reprezentacyjne wnętrza są regularnie wynajmowane na potrzeby produkcji filmowych i reklamowych, a obiekt cieszy się zainteresowaniem międzynarodowych ekip filmowych. Odwiedziły go takie światowe gwiazdy, jak Jennifer Lawrence, Jason Statham, Angelina Jolie, Ashton Kutcher, Ben Kingsley czy Melissa McCarthy. Bibliotekę można również wynająć na śluby i sesje zdjęciowe [9]. Jej gmach regularnie wizytują też polscy bibliotekarze [zob. np. 20]. Zróżnicowanie przestrzeni bibliotecznej znajduje odzwierciedlenie w aranżacji i funkcjach poszczególnych pomieszczeń, umożliwiając dostosowanie ich do odmiennych potrzeb użytkowników. Niektóre wnętrza zachowały dawną stylistykę,

inne wyglądają zupełnie współcześnie (zob. fot. 17–20). Dane statystyczne wskazują, że w 2023 r. z usług biblioteki skorzystało około 300 tys. użytkowników, generując łącznie około 4 miliony odwiedzin [4; 9], co należy interpretować jako efekt szerokiej i zróżnicowanej oferty programowej oraz dostępności instytucji.

Model usług Biblioteki Metropolitalnej Ervina Szabó opiera się na jasno zdefiniowanej strukturze dostępu oraz szerokim spektrum usług stacjonarnych i cyfrowych, odpowiadających zróżnicowanym potrzebom użytkowników. Instytucja konsekwentnie rozwija narzędzia komunikacji i obsługi, kładąc nacisk na dostępność, automatyzację procesów oraz wsparcie grup wymagających szczególnych udogodnień. Zastosowane rozwiązania organizacyjne i finansowe sprzyjają równoważeniu funkcji społecznych biblioteki z efektywnym zarządzaniem zasobami i usługami.

Struktura usług biblioteki ma charakter wielopoziomowy i zróżnicowany, odpowiadając zarówno funkcjom biblioteki publicznej, jak i specjalistycznej. Obejmuje ona usługi podstawowe, takie jak udostępnianie zbiorów na miejscu i na zewnątrz, obsługę informacyjną i bibliograficzną oraz działalność edukacyjną i kulturalną, a także usługi wyspecjalizowane, skierowane do badaczy i instytucji, w tym dostęp do kolekcji specjalnych, opracowań analitycznych i baz danych. Istotnym elementem struktury usług są rozwiązania cyfrowe, umożliwiające zdalne wyszukiwanie informacji, korzystanie z zasobów elektronicznych oraz dostęp do wybranych, zdigitalizowanych kolekcji. Tak skonstruowany system usług pozwala bibliotece efektywnie realizować zadania informacyjne, naukowe i społeczne na poziomie lokalnym i ogólnokrajowym.

Programy kulturalno-edukacyjne realizowane przez bibliotekę

Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó prowadzi bogaty i zróżnicowany program kulturalno-edukacyjny, który stanowi integralną część jej misji upowszechniania wiedzy i wspierania czytelnictwa. W przestrzeniach książnicy odbywają się liczne wydarzenia, skierowane do odbiorców w różnym wieku – od warsztatów dla najmłodszych w Smoczej Bibliotece Dziecięcej, po kluby dyskusyjne, koncerty i spotkania autorskie dla dorosłych. Bibliotekarze aktywnie reagują na potrzeby lokalnej społeczności, tworząc programy włączające, promujące kreatywność, rozwój kompetencji cyfrowych i dialog. Dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii i mediów społecznościowych biblioteka skutecznie łączy tradycyjną funkcję instytucji pamięci z rolą centrum życia kulturalnego i społecznego Budapesztu, wzmacniając swoją pozycję jako miejsca otwartego, inspirującego i integrującego mieszkańców miasta.

Bibliotekarze budapesztańscy nieustannie próbują przyciągnąć czytelników nowymi usługami i atrakcyjnymi programami, zwłaszcza że od czasu epidemii Covid czytanie na Węgrzech znów stało się bardziej popularne. Do ponownego odkrycia bibliotek przez ludzi przyczyniła się jednak nie tylko epidemia, ale także kryzys i znaczny wzrost cen książek [9].

Biblioteka Metropolitana Ervina Szabó przygotowuje zróżnicowaną ofertę programów i klubów tematycznych, skierowanych do szerokiego grona odbiorców. Szczegółowe informacje dotyczące tych inicjatyw są dostępne na oficjalnej stronie internetowej instytucji. System wyszukiwania umożliwia filtrowanie propozycji według kategorii wiekowych (niemowlęta, dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy), co znacząco usprawnia wybór odpowiednich wydarzeń. Dodatkowo kalendarz programów pozwala nie tylko na zapoznanie się z planowanymi przedsięwzięciami, lecz także na dostęp do informacji o wydarzeniach bibliotecznych, które już się odbyły [4].

Co ciekawe, biblioteka ma ponad 3 tys. czytelników w wieku poniżej trzech lat, którym rodzice nie tylko wypożyczają książki z opowiadaniem, ale także przyprowadzają je na bezpłatne zajęcia dla dzieci [9]. Dla najmłodszych powstała, wspomniana już wcześniej, Smocza Biblioteka Dziecięca. Jak piszą organizatorzy na stronie internetowej biblioteki (il. 2), specjalnie zresztą dostosowanej do potrzeb dzieci: „W bajkach smoki strzegą skarbu, książniczki, a w bibliotece są strażnikami wiedzy. Niezależnie od tego, czy szukasz ekscytującej historii, czy chcesz zanurzyć się w świecie nauki, mamy coś dla Ciebie. Możesz wybierać spośród ponad 50 czasopism w języku węgierskim lub obcym, możesz też wypróbować gry planszowe, logiczne i komputerowe” [8]. Oddział ten mieści się na I piętrze biblioteki głównej na 600 m² i oferuje najmłodszym ponad 22 tys. książek (także w językach obcych), czytelnię, salę gier oraz dziedziniec z dwoma ogromnymi kamiennymi smokami (fot. 16). Ponadto regularnie przygotowywana jest oferta dla grup zorganizowanych (przedszkolnych i szkolnych). Co ważne, do Smoczej Biblioteki można dotrzeć z wózkiem dziecięcym.

Ilustracja 2. Strona internetowa Smoczej Biblioteki

Źródło: https://web.archive.org/web/20180620094240/http://www.fszek.hu/?rPath=%2Fgyerekeknek%2Fgyerekkonyvtarak__reszlegek%2Fsarkanyos_gyerekkonyvtar.

Programy realizowane przez Bibliotekę Metropolitarną to szeroka oferta, którą trudno w całości opisać. Można jednak skategoryzować je w sześciu głównych grupach. Są to:

1. Programy kulturalne i artystyczne:
 - wystawy tematyczne;
 - koncerty kameralne i spotkania muzyczne w Salonie Ötöarsirta;
 - pokazy filmowe i prezentacje literackie;
 - wydarzenia rocznicowe i upamiętniające.
2. Programy edukacyjne:
 - warsztaty i szkolenia informacyjne (np. z zakresu korzystania z zasobów cyfrowych, baz danych, katalogów);
 - zajęcia dla szkół i przedszkoli (lekcje biblioteczne, quizy, wspólne czytanie);
 - wykłady i spotkania popularyzujące wiedzę z zakresu kultury, historii i nauki.
3. Programy społeczne i obywatelskie:
 - inicjatywy wolontariackie, np. *Uczniowie szkół średnich pomagają seniorom w cyfrowym świecie*;
 - działania integrujące różne grupy społeczne (osoby z niepełnosprawnościami, młode matki, seniorów etc.);
 - biblioterapia i działania wspierające dobrostan psychiczny poprzez książkę i kontakt społeczny.
4. Programy rodzinne i dziecięce:
 - aktywności w ramach Smoczej Biblioteki Dziecięcej (czytanie bajek, gry, zajęcia plastyczne);
 - kluby dla rodziców z małymi dziećmi;
 - warsztaty rodzinne i tematyczne dni otwarte.
5. Programy rekreacyjne i towarzyskie:
 - spotkania integracyjne;
 - spotkania klubowe (np. miłośników literatury, muzyki, filmu, gier planszowych);
 - cykliczne spacer-y i zwiedzanie biblioteki z przewodnikiem.
6. Programy cyfrowe i online:
 - szkolenia z rozwijania kompetencji cyfrowych i bezpieczeństwa w sieci;
 - projekty digitalizacji i udostępniania zbiorów online;
 - zdalne wydarzenia edukacyjne i kulturalne (webinary, spotkania online).

Wśród ciekawych inicjatyw warto wymienić program *Uczniowie szkół średnich pomagają seniorom w cyfrowym świecie*, w ramach którego młodzież uczestniczyła w wolontariacie, wspierając seniorów w zakresie obsługi urządzeń cyfrowych i rozwiązań online. Na uwagę zasługuje również seria dyskusji w ramach rocznicy powstania „Wielkiego Budapesztu” – biblioteka zorganizowała w swoich filiach 14-częściowy cykl wydarzeń, w ramach których analizowano społeczne i kulturowe skutki połączenia dzielnic w 1950 r. Za oryginalną inicjatywę można uznać także wystawę *Araukarie: nasz skarb*. Była to fotowystawa dotycząca brazylijskich drzew, zorganizowana w ramach Tygodnia Tematycznego Zrównoważonego Rozwoju, która odbyła się w siedzibie biblioteki jako efekt współpracy z ambasadą Brazylii.

Ponadto niezmiennie nieustającym zainteresowaniem cieszy się klub gier planszowych czy programy dla dzieci i młodzieży, takie jak quizy biblioteczne oraz inne aktywności zachęcające do czytania i korzystania z biblioteki. Ze względu na zabytkowy charakter wnętrza instytucja oferuje zwiedzanie z przewodnikiem (tzw. *guided tours*), organizowane zazwyczaj w drugą sobotę miesiąca, w grupach liczących do 25 osób (w języku węgierskim, angielskim lub niemieckim) [4].

Przedstawiony przegląd działań programowych Biblioteki Metropolitarnej ukazuje tę instytucję jako wielofunkcyjne centrum kultury, edukacji i integracji społecznej, elastycznie reagujące na zróżnicowane potrzeby użytkowników. Szeroki zakres inicjatyw, obejmujący zarówno tradycyjne formy aktywności bibliotecznej, jak i nowoczesne działania cyfrowe oraz społeczne, potwierdza rosnącą rolę placówki jako aktywnego uczestnika życia kulturalnego i obywatelskiego.

Podsumowanie

Rola budapesztańskiej Biblioteki Metropolitarnej postrzegana jest dziś szeroko – zarówno przez bibliotekarzy, jak i odbiorców jej usług. Jak mówi dyrektor ksiąźnicy – Péter Fodor – biblioteka ma za zadanie pełnić rolę mediatora kultury w społecznościach lokalnych, a więc stwarzać możliwości dla różnych inicjatyw, dyskusji, klubów i wystaw [18]. Biblioteka Metropolitalna Ervina Szabó stanowi wyjątkowe połączenie tradycji i nowoczesności – jest zarówno strażniczką dziedzictwa kulturowego, jak i dynamicznie rozwijającym się ośrodkiem wiedzy i życia społecznego. Jej działalność pokazuje, że biblioteka XXI w. może być nie tylko miejscem gromadzenia i udostępniania książek, lecz także przestrzenią dialogu, edukacji i wspólnoty. Zachowując pamięć o swoim założycielu i patronie, instytucja ta nieustannie realizuje jego wizję biblioteki otwartej, powszechnie dostępnej i aktywnie uczestniczącej w kształtowaniu społeczeństwa opartego na wiedzy i kulturze.

Bibliografia

1. A tudás otthona: Budapest egyik legszebb könyvtárában jártunk. In *Lakáskultúra magazin* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.lakaskultura.hu/hirek/tudas-otthona-budapest-egyik-legszebb-konyvtar-aban-jartunk/>. Stan z dnia 12.08.2025.
2. BAKÓ Bettina. Egy arisztokrata család emlékei hazánkban: A Wenckheim-rezidenciák nyomában. In *Funzine* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://funzine.hu/2023/10/27/kult/egy-arisztokrata-csala-d-emlekei-hazankban-a-wenckheim-rezidenciak-nyomaban/>. Stan z dnia 20.07.2025.
3. FÖRDÖS Zsanett. A bálók helyét átvette az olvasás, a 22 karátos aranytapéta viszont maradt – A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár palotája. In *We love Budapest* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://wlovebudapest.com/cikk/2022/11/23/latnivalok-es-kultura-a-balok-helyet-a-tvette-az-olvasas-a-22-karatos-aranytapeta-viszont-maradt-a-fovarosi-szabo-ervin-ko-nyvtar-palotaja/>. Stan z dnia 20.07.2025.
4. *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://fszek.hu/>. Stan z dnia 20.08.2025.

5. FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR. *A Budapest Gyűjtemény szolgáltatásai* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: https://web.archive.org/web/20070210151701/http://www.fszek.hu/?tPath=/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/budapest_gyujtemeny/a_gyujtemeny. Stan z dnia 10.08.2025.
6. FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR. *Budapest Gyűjtemény* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: https://web.archive.org/web/20061216173033/http://www.fszek.hu/konyvtaraink/kozponti_konyvtar/budapest_gyujtemeny. Stan z dnia 29.07.2025.
7. FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR. *Budapest Gyűjtemény* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://fszek.hu/budapest/bgy-gyujtemeny>. Stan z dnia 30.07.2025.
8. FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR. *Gyerekeknek* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: https://web.archive.org/web/20180620094240/http://www.fszek.hu/?tPath=%2Fgyerekeknek%2Fgyerekkonyvtarak_reszleg%2Fsarkanyos_gyerekkonyvtar. Stan z dnia 30.07.2025.
9. ILIÁS-NAGY Katalin. *A könyvtár, ahol egyszer egy ló volt a portás* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://wmn.hu/cikk/63537/>. Stan z dnia 13.07.2025.
10. Ilyen a szép élet: Szabó Ervin, a radikális könyvtáros. In *Csucsú – REFLUX* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: http://csucsuka.blog.hu/2014/09/30/szabo_ervin_a_radikalis_konyvtaros. Stan z dnia 16.08.2025.
11. INTERNATIONAL REAL ESTATE FEDERATION. *FIABCI World Prix d'Excellence Awards* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://fiabciprix.com/#>. Stan z dnia 22.08.2025.
12. Kastelyokvarak, Wenckheim-palota (Budapest). In *A múlt emlékei* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://amultemlekei.hu/wenckheim-palota-budapest/>. Stan z dnia 10.08.2025.
13. MINTO John. *A History of the Public Library Movement in Great Britain and Ireland*. Londyn: George Allen & Unwin Ltd., 1932.
14. PESTI Monika. Egy magyar nábob lányának palotája. In *Lechner Tudásközpont* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://lechnerkozpont.hu/node/319>. Stan z dnia 12.08.2025.
15. SADOWSKA Jadwiga, ZIMNOCH Katarzyna. Biblioteki i ich użytkownicy – od elitarności do powszechności. In BRZEZIŃSKA-STEC Halina, ŻOCHOWSKA Jolanta. *Biblioteki bez użytkowników...? Diagnoza problemu*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2015, s. 17–36. ISBN 978-83-7431-484-8.
16. *Séta a Wenckheim-palotában* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://jozsefvarosujsg.hu/seta-a-wenckheim-palotaban/>. Stan z dnia 07.07.2025.
17. TÓTH Gyula. *Szabó Ervin könyvtáros volt* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://mek.oszk.hu/24500/24521/24521.pdf>. Stan z dnia 22.08.2025.
18. *Túl a könyvkölcsönzésen* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: https://nepszava.hu/3134178_tul-a-konyvkolcsonzesen. Stan z dnia 21.08.2025.
19. Wenckheim-palota – Budapest. In *KASTELYOK.COM* [Dokument elektroniczny]. Tryb dostępu: <https://www.kastelyok.com/adatlap.php?details=49>. Stan z dnia 13.08.2025.
20. WOJCIECHOWSKA Maja. Biblioteki jako centra informacyjne i multimedialne na Węgrzech. *Bibliotekarz*. 2013, nr 12, s. 24–29. ISSN 0208-4333.